

Биљана Продовић

Филозофски факултет – Ниш

КУЛТУРА МИРА, ОПСТАНАК И РАЗВОЈ ЧОВЕЧАНСТВА И ЕМАНЦИПАЦИЈА ЧОВЕКА

**Љубиша Митровић, *Homo religiosus* и култура мира,
Ниш, Филозофски факултет у Нишу, 2010.**

*„In terra pascet, omnes homines pariant“ -
Мир на земљи мора бити дело свих људи!*

Савремени свет се суочава са низом како локалних тако и глобалних проблема од којих су неки од виталног значаја за човечанство у целини. Таква је и проблематика мира. Отуда значај истраживања мира као и свих теолошких, филозофских и научних промишљања и концепција мира. Шта је мир и како га истински и трајно успоставити, централна су питања са којима се сусрећу многи. Мир се не може свести на стање одсуства рата, он подразумева много више. То је разлог неопходности интердисциплинарног и мулти-дисциплинарног приступа у његовом истраживању.

Живимо у динамичном и противречном добу које је разапето између високог научно-технолошког прогреса и друштвеног субразвоја (*М. Кастелс*). У овом контексту суочени смо са разлагањем старих структура и облика друштвеног живота и споре изградње нових друштвених институција, са различитим облицима регресије и аномије. Суочени смо са феноменом „живота у фрагментима“ (*З. Бауман*).

У већини постсоцијалистичких друштава, након имплозије социјализма, многе културне групе и појединци доживели су шок, нашавши се у стању културне трауме и аномије; у, како би аутор књиге „*Homo religiosus и култура мира*“, Љубиша Митровић, рекао „*вакуму између прошлости и садашњости*“⁽¹⁾.

Култура мира се не само различито интерпретира већ се и инструментализује од различитих група, класа и покрета у савремености, ради реализације њихових интереса и стратегија. У прилог томе, у самој савременој науци постоје различите концепције и дефиниције, али и различита употреба и злоупотреба појма мира у пракси деловања друштвених актера. Сваки облици ове употребе и злоупотребе културе мира, заправо илуструју вид човековог бекства од слободе, тежње и борбе да се промене постојећи услови живота, као и расподеле друштвене моћи и статуса quo. Управо због тих постојећих различитих дефиниција саме културе мира, аутор сматра да је овај појам неопходно дефинисати као интегралан појам; који као такав обухвата синтезу социолошког, културолошког и модерног демократског приступа; уједно сматрајући да се као основни предуслови квалитета живота и напретка човека и друштва, односно човечанства узимају тријаде мира, развоја и еманципације.

Речју аутора, неопходно је културу мира дефинисати као „трандисциплинарни појам и експлицирати њену развојно-цивилизацијску и еманципаторску улогу у савременом друштву“⁽²⁾.

У нашем народу живи максима да су „здравље и мир највеће богатство живота“, и да једно без другог не могу. Савремени Балкан налази се у зони транзиције избора³⁾. Зато је овај геопростор рањив и конфликтан, како би волели истраживачи да кажу, овај геопростор се налази у стању недовршеног мира, или како би то *Рејмон Арон* дефинисао између недовршеног рата и ратоборног мира.

Мир је значајан део традиционалног система вредности многих народа, култура и цивилизација (традиционалне, кинеске културе, изворног хришћанства, будизма...). Живећи у оскудици, народи су изградили културу рата; посебно на оним подручјима у

1) Љубиша Р. Митровић, *Homo religiosus и култура мира*, ЈУНИОР, Ниш, 2010, стр. 145.

2) *Исто*, стр. 170.

3) Хантингтон С., *Сукоб цивилизације и преобликовање светског поретка*, ЦИД, Подгорица, 1998, стр. 67.

којима не постоје политички савршене границе, што можемо закључити да су феномен рата и култура мира повезани са структуралним неједнакостима и структуралним насиљем у свету; тј. са одређеним карактеристикама начина производње и друштвених односа, и културним и политичким оријентацијама формиране на њима.

Колико је питање мира било у жижи бројних истраживачких интересовања још од настанка света, сведочи и библијска порука „*благо онима који мир граде, јер ће се синовима Божијим звати*“⁴. Свакако су о рату писали и филозофи од Хераклита до Хегела, у оквиру социологије рата или социологије културе, филозофије и педагогије мира.

Аутор спомиње како је у савременој науци развијена једна нова грана социолошких и политиколошких наука – *Полемологија* – чији је предмет проучавања мултидисциплинарна и трансдисциплинарна анализа рата и мира „с циљем да се спречи или чак напусти употреба војне силе у међународним односима“⁴. У оквиру својих разматрања аутор подсећа на чувени савет *Монтескјеа*, на који указује *Рејмон Арон*: да „државе треба у време мира да чине једна другој што више добра, а у време рата што мање зла“, са опаском да смо данас у остваривању ове поруке много даље него што смо икада били⁵. Значајна је и констатација коју истиче *Бутак*, када каже: „да је рат методолошки и организовани вид насиља, који доводи до уништавања људских живота и других ресурса у друштву“⁶, на основу кога аутор закључује да је и трагање за алтернативом у лику мира не само академска, већ и суштинска, људска и друштвена потреба.

У самој анализи се чини напор за разликовање студије о рату и миру од културе мира, која је трансдисциплинарна, али и више културолошка и нормативистичка наука, окренута етици образовања, педагогији мира, систему вредности, погледу на свет, културној политици и политичкој култури.

4) *Светска енциклопедија мира, II том*, Завод за издавање уџбеника, Београд, 1998, стр. 125.

5) *Рејмон Арон, Мир и рат међу нацијама*, Издавачка књижница З. Стојановића, Нови Сад, 2001, стр. 190.

6) *Исто*, стр. 125.

Култура мира је интегрални део једне нове филозофије одрживог хуманог развоја и планетарног хуманизма, како о томе пише *Пол Керц*, у својим студијама „Како преуредити савремени свет и Манифест 2000 – за планетарни хуманизам”. У вези са тим су истакнути следећи циљеви културе мира⁷⁾:

- а) превладавање културних, етничких корена насиља, конфликта, терора и рата;
- б) изграђивање хармоничних мостова између различитих култура уз уважавање разлика међу народима и државама;
- в) изграђивање, развој и ширење глобалне климе културе мира на националном и глобалном нивоу;
- д) изграђивање пропаганда и развој институције глобалног грађана и глобалног грађанства, с поштовањем плуралистичке глобалне културе;
- е) пропаганда идеја и вредности културе мира, преко медија и другим путем у функцији мира у свету.

Митровић наводи и дефиницију *Зорана Видојевића* по коме је култура мира „системско и стално неговање вредности мира и практиковање у унутар-друштвеним и међудржавним односима, све до глобалне равни, увек повезано са свим оним што оплемењује човека, као и са променама које доприносе његовом бољем животу у свим елементима његовог друштвеног положаја и животних шанси⁸⁾“.

Мир као такав не сме бити у монопољу ни једне државе и народа у свету. Већ он мора бити дело свих људи и народа; и као такав мора служити његовом развоју и напретку човечанства. Па је зато аутор склон да сматра да култура мира претпоставља борбу за нове односе у свету: за слободу, једнакост, равноправност, и братство међу народима и људима. Право на мир спада у корпус основних, егзистенцијалних, цивилизацијско-развојних и људских права, као претпоставка остваривања свих људских права; које уколико не буду биле остварене довешће у питање право на живот људског рода, човека и човечанства, право на рађање, развој и слободу.

7) *Енциклопедија Глобалистика*, Дијалог, Москва, 2003, стр. 499.

8) Љубиша Р. Митровић, Ниш, 2010, стр. 175. (преузето З. Видојевић, „Шта је култура мира?“, Зборник: *Културни и етнички идентитети у процесу глобализације и регионализације Балкана*, Институт за социологију, Филозофски факултет Ниш, Ниш, 2005, стр. 44).

У корпусу већ споменутих права, култура мира и свега онога што она подразумева⁹⁾, треба свакако споменути да она помаже да актери у савременом друштву чувају, негују и развијају мир као кључну претпоставку опстанка човечанства али и даљег развоја и напретка људског друштва, његове хуманизације и еманципације личности човека. Зато аутор наглашава да култура у себи садржи и акционалистичку димензију о томе да и појединци и друштвени актери активно учествују у мењању и хуманизацији света и човека; што нас упозорава да култура мира не треба да буде елемент колонијалне културе зависности, у функцији статуса quo, већ динамичка категорија повезана са прогресивним културним и политичким оријентацијама са актерима развоја и еманципације у свету.

Данас је видљива нова обнова хладног рата и нова трка у наоружавању. Све то говори да смо још увек далеко од истинског мира. У контексту разматрања улоге актера културе мира, посебно треба истаћи улогу нових друштвених покрета у борби за мир у свету, и еманципацији човека.

Сажето гледано ауторева расправа о култури мира је без сумње залагање које својим духовним приступом гносеолошко-епистемолошким захватима, логичко-алогичким рефлексјама, свеокупном предметношћу, датим наговештајима и одговорима, и у јачем степену питањима и загонеткама, у својој врсти жанра, представља најмисаоније, најзначајније и најпродубљеније дело које превазилази како простор тако и време.

Љ. Митровић у раду чини напор да истражи нове системе вредности па закључује: да се мора и може живети, коегзистирати, са културним и верским разликама, на геопростору Балкана, који представља својеврсни етнички и верски коктел, на коме се секу лукови различитих култура и цивилизација, и уједно залагати се за изградњу нових катедрала вредности, посредством којих ће се афирмисати стратегија борбе за уједињено човечанство, као заједницу различитих култура, равноправних народа и грађана. На том послу мас медији и образовне институције, у савременом друштву морају одиграти одлучујућу улогу у производњи културе мира.

9) Опширније у Љубиша Р. Митровић, Ниш, 2010, стр. 178.

Зато је обавеза нових генерација да се свом снагом ума и срца боре за демократски, мултиполарни развој света, хумани и одрживи развој, прогрес човечанства и еманципацију човека.

Ако је *Ганди* тврдио да је развој прави пут мира, а *Сен* апострофирао развој као слободу, док је бразилски председник *Силвио Лула* упозорио да без глобалне правде у свету нема ни глобалног мира, *проф. Љ. Митровић* на крају своје излагање завршава поентом да је: „Афирмација културе мира прва претпоставка развоја и еманципације човека и човечанства“¹⁰. „Уместо културе мржње и смрти, одредимо се за изградњу културе мира и сарадње са свим народима и грађанима света. За ту часну мисију потребни су нам и ново просветитељство и нова педагогија, засновани на хуманистичкој и еманципаторској филозофији развоја у служби човека и човечанства. У њиховом обликовању велику улогу могу одиграти критички интелектуалци, наука и универзитет“.

10) Љубиша Р. Митровић, *Транзиција у периферни капитализам*, Институт за политичке студије, Београд, 2009, стр. 190.

Овај рад је примљен 0. априла 2011. а прихваћен за штампу на састанку Редакције 00. маја 2011. године.